

SUMMA

A MUNKA, MINT ANTROPOLÓGIAI KATEGÓRIA

MARIA PIA CHIRINOS

Az utóbbi évszázadokban a filozófiai antropológia számára a munka, mint tudományos kategória, gyakorlatilag nem létezett. A filozófia – a marxista filozófia kivételével – nem foglalkozott az ember által végzett munkával. Az ókori görög gondolkodók felfogása szerint a munka nem az ember tökéletesítését szolgálta, hanem az alaki értelem révén a külső valóságot dolgozta át. A munka értékét a létrehozott eredmény értéke határozta meg. Az újkorban – Descartes tézisei óta – a műszaki tudományok kerültek előtérbe, és ezzel párhuzamosan az a nézet vált uralkodóvá, amely szerint az ember arra hivatott, hogy uralkodjék a természet felett. Az ember minél jobban kifejlesztette képességeit, a filozófiai tételek a munkát annál inkább csupán egy mechanikus tevékenységként fogták fel. A munkában a kapitalista (Adam Smith) és a szocialista (Karl Marx) filozófia egyaránt csak termelőerőt látott. Amennyiben az említett felfogásokkal szemben a munkában eszközt látunk, amely az arisztotelészi értelemben vett emberi boldogság és az erények gyakorlásához történő hozzájárulásra hivatott, két alaptételt fogalmazhatunk meg. Egyrészt az anyagi valóság újraértelmezéseként az ember által végzett fizikai munka az értelem és az akarat révén irányított tevékenységként értelmezendő. Másrészről az ember másoktól való függőségének és sebezhetőségének tényét át kell értékelni, valamint a mindennapok jelentőségét fel kell fedezni. Ily módon a munka – a fizikai munka is – az emberi tevékenység azon részeként értelmezendő, amely annak alapvető szükségleteit elégíti ki, valamint az értelem és a szabad akarat kifejezésekként a kultúra egyik kiindulópontját képezi.

* * *

ARCHITEKTÚRA ÉS JOGREND

Az építészettről szóló metafora Theodor Mommsennél és Arisztotelésznél

EL BEHEIRI NADJA

Okko Behrends ismert göttingeni római jogász professzor Theodor Mommsen és Arisztotelész műveiben párhuzamba állítja az építészettről szóló metaforát. Behrends Mommsen elméletét, amely szerint a római jogban egy magasabb, örökérvényű jogeszme jelenik meg, a német romantika és Rudyard Kipling gondolatainak tükrében elemzi. A göttingeni professzor leginkább arra a mommseni alapelvre hívja fel a figyelmet, miszerint a polgári szabadságot eredményező uralom jogfogalomként a

társadalmi életben érvényesülhet. Behrends szerint Mommsen azzal, hogy egy örök-érvényű jogeszmére építi rendszerét, elhagyja a történelmi és emberi valóságot. Ezzel szemben Arisztotelész munkaságát úgy értelmezi, hogy az nem egy eszme, hanem az egyes jogrendszereknek a különböző történelmi valóságukban történő meghatározása. Behrends ezt a gondolatmenetet abból az állításból vezeti le, miszerint Arisztotelész, amikor az építészetéről szóló metaforát használja, Protagoras elméleteiből merített. Jelen tanulmány abban követi Behrends álláspontját, hogy a jogrendszerek alapját nem egy ideában kell keresni. Abban is egyet ért a neves római jogással, hogy a jogrendszereket konkrét a történelmi valóságban megjelenő emberek fogalmazzák meg. A bemutatott forráselemzés viszont Behrendstől eltérően azt igyekszik alátámasztani, hogy Arisztotelész számára a jó és a rossz meghatározásakor nem az emberek közötti megállapodások voltak mérvadóak, hanem az a Nikomakhoszi Etika elején kifejtett tapasztalat, miszerint az etikus magatartás a jóra való törekvésből fakad. A tanulmány amellet foglal állást, hogy az Arisztotelész által megfogalmazott tételek a római jogászok munkaságát is befolyásolták. Érdekességként azt mutatja be, hogy a Nikomakhoszi Etikát bevezető gondolatmenet a Digesta elején is fellelhető, amikor Ulpianus a jog definícióját határozza meg.

* * *

RERUM NATURA NON PATITUR

Néhány megjegyzés a 'rerum natura' margójára a római jog forrásai alapján

ERDŐDY JÁNOS

Az egyes római jogi intézményekkel való foglalatosság során számos esetben előfordul, hogy az adott jogintézmény részletes megismerésén túl további eredményre is vezet a kutatás: a bemutatott véleményekből kirajzolódik, hogy miként is vélekedtek a jogászok a jogról általában. Ebben az összefüggésben felfedezhető, hogy a *ius magis* különböző normarétegekben jelenik meg a jogászok munkáiban (*ius civile – ius gentium – ius naturale*): a *ius gentium* és *naturale* parancsait, valamint a konkrét tárgyi jogforrások normatív tartalmát esetről esetre összevetették egymással, megállapítva, hogy a törvény, vagy a senatus határozata nem állhat ellentétben az előbbiekkel. Ezen túlmenően a jogászok az eléjük került konkrét esetek eldöntése során olyan *toposzokat* is segítségül hívtak, mint amilyen a *rerum natura*, amelynek használatát a természet jogi leképezésének igénye ihlethette. Nem arra szolgál tehát, hogy a valóságból normákat vezessünk le, hanem csupán arra, hogy a normaalkalmazás közegét behatárolhassuk általa. Kategorikus imperatívusként áll tehát az egyes döntések hátterében, amelyre minden esetben kifejezetten hivatkozni kellett, magyarázatára azonban csak abban az esetben került sor, ha a jogász jelezni akarta, hogy véleménye szerint egy adott megoldás már túlzottan eltávolodna a természettől megtanult értelemről, valamint a természetből eredő rendtől, amely által fennállna annak a veszélye, hogy a *naturalis*ból az *absurdus* oldalára billenjük át. Ekként tehát a *rerum natura* egyfajta határfogalom volt, méghozzá abban az értelemben, hogy a *naturalis* és az *absurdus* határát volt hivatva kijelölni.

* * *

AZ EMBERI ÉS A JOGI, AZ IGAZSÁGOK PLURALIZMUSA ÉS TERMÉSZETJOG A RÓMAIAKHOZ ÍRT LEVÉLBEN

PAOLO HERITIER

A teológia és a jog közötti kapcsolat a modern pozitivistá filozófiai és jogi megközelítésmódban a „racionális” és az „irracionális” közötti megkülönböztetéshez kötődött, aholis az irracionális létezés a hit világához, azaz a teológiához tartozónak tartott. A XX. századi teológia által véghezvitt, az érzés kategóriájának újraértékeléséből kiindulónan ezen tanulmányban az igaz és az igazságos kérdésének a lelkiismeret problémájához való kötése történik meg, amely jogi téma is, ami a törvény értelmezéséhez, valamint az elvek és az előírások közötti distinkcióhoz kötődik. Így egy új humanizmusra alapított filozófiai-jogi antropológia kerül felvázolásra, ami által, ezen szemszögből, szintézisben kívánjuk olvasni Tarzusi Pálnak a *Rómaiakhoz írt levelének* szöveghelyeit, amelyek a keresztény természetjog alapvető szövegeiként tartatnak számon.

* * *

IUSTITIA ÉS CLEMENTIA SENECA *DE CLEMENTIÁJÁBAN*

KÖNCZÖL MIKLÓS

A dolgozat középpontjában két kérdés áll: az egyik a *clementia* és a *iustitia* fogalmának viszonya az ifjabbik Seneca *De clementia* c. művében, a másik pedig a *clementia* helye Seneca jogról vallott elképzeléseiben. Ami az elsőt illeti, a két erény közti látészolagos ellentmondás feloldásához az ítélezés időbeliségének vizsgálata vezethet el. A második kérdés, pontosabban a *clementia* jogi jellege, komoly vitát váltott ki és számos állásfoglalást provokált a huszadik század ókortudományi szakirodalmában. Seneca gondolkodásában a *clementia* kétszeresen is jogi minőséggel bír: egyfelől mint a természetjoggal kapcsolatos erények egyike, másfelől pedig mint a *princeps* által az ítélezés során, tehát az emberi jog körében gyakorolt erény.

* * *

A PRINCIPATUSKORI TARTOMÁNYI PAPSÁG JOGÁLLÁSÁNAK KÉRDÉSÉHEZ

SZABÓ ÁDÁM

Az ókori Róma papságával vallástörténeti és közigazgatástörténeti munkák foglalkoznak általánosságban. Külön tanulmányok tárgyat képezik a Róma városi főpapi testületek. Hasonlóképpen a tartományi főpapok és háttérintézményeik illetve a

municipális papság is. Külön egyes papságtípusok és vallási társulások is részletesen kutattak már. A feldolgozás típusok főleg történeti, ezen belül társadalomtörténeti jellegűek. Közös vonásuk, hogy nem birodalmi léptékűek, azaz részletfeltárások.

A római király-, köztársaság- és császárkori papság jogállására vonatkozó összefoglaló munka nincs. Ennek oka egyrészt a forráshiány, másrészt maga a téma. Képezheti-e önálló kutatás tárgyát a papság jogállása, illetve a források adatai alapján van-e lehetőség a téma vizsgálatára? Léteztek szabályok a papság jogaira és kötelezettségeire vonatkozóan. Ugyanígy a papság viseletének társadalmi és személyi feltételei is szabályozottak voltak, esetenként papságtípusokra nevesítve. Ezekből azonban összefüggő és teljes szövegek nem maradtak fenn. A részek korabeli szövegekben olvasható utalásokból, kivonatokból illetve töredékekből váltak ismertté, közvetlenül vagy közvetetten. Esetenként csak annyi ismert, hogy létezett a szabály, de a tartalma nem maradt fenn. Rómában a papságot viselő személyre általánosan a sacerdos kifejezést alkalmazták, attól függetlenül, hogy milyen jellegű papságot viselt. A papok jogállására is vonatkozó közvetlen vagy közvetett adatokat tartalmazó források csoportjai a következők: 1. auctorforrások, amelyek közé történetírók, filozófusok, költők, emlékirók valamint jogászok írásai tartoznak. 2. feliratos források, azaz marandó anyagba vésett szövegek.

A fennmaradt források alapján a principatuskori papok jogállását illetően közjogi és személyi jogi vonatkozású megállapítások tehetők. A személyi jogi jellemzők azonban egy esetben sem a papsággal függenek össze. Legfeljebb annyit lehet megállapítani, hogy aki bizonyos személyi jogi feltételeknek eleget tett, az viselhetett papságot. A közvetlenül papokra vonatkozó császárkori törvényszövegek általában szervezeti és működési kérdéseket szabályoznak. A jelenség közvetetten azt mutatja, hogy a törvények keletkezési idejére a papokra vonatkozó jogállási kérdések meghatározottak voltak. A megállapítás igaz lehet a sacerdos publici Róma városi, itáliai és tartományi csoportjaira. A principatus korában létező sokféle vallás tekintetében, amelyek szintén sacerdos címet viselő papokkal rendelkeztek nem ismert külön rendelkezés.

A lex coloniae Genetivae seu Ursonensis ugyanazokat a jogokat biztosította a tartományi város pontifexeknek és augurjainak, mint amelyekkel a Róma városi pontifexek rendelkeztek és amelyekkel a többi tartománybeli város pontifexei is bírtak. Egyúttal őket is a sacerdos kifejezés alatt foglalta össze. Feltehető tehát, hogy a többi tartományban is a Róma városi pontifexek jogaiból vezették le a helyi városi pontifexek és augurok, összefoglalóan sacerdosok jogait. A tartományokban jelenlévő befogadott és új vallások sacerdos címet viselő papjaira vonatkozólag nem ismert külön és általános rendelkezés. Esetleg a Kr.sz.e. 149 és 44 között kiadott lex Iulia de sacerdotiis lehetett ilyen, de nem maradt fenn. A hagyományos római papi tisztiségeken kívül eső sacerdosok jogállása csak társadalomtörténeti szempontok szerint hasonlítható össze a sacerdos publici közé tartozó pontifexek (velük együtt a flamenek) és augurok jogállásával. A vizsgálati lehetőséghez egy tartomány teljes principatuskori forrásanyagát számbavéve a következőket lehetett megállapítani: Személyi állapotukat illetően a hagyományos római vallás keretein kívül eső sacerdos címet viselő papok nagy része ugyanazokkal a társadalomtörténeti jellemzőkkel rendelkezett, mint a helyi pontifexek és augurok. Nem csak római

polgárjoggal rendelkeztek, hanem magistraturákat is viseltek. Ennek alapján ők is hasonló jogállással rendelkezettek mint a helyi pontifexek és augurok. A Kr.sz.u. 212 előtt a nevük alapján polgárjog híján álló és sacerdosí címet viselő papokról a következőket lehetett megállapítani: egy részük lehetségesen csak a papi nevét tüntette fel a feliratán, így lehetett polgárjoga is. Más részük háttérét a jogalanyisággal rendelkező személyegyülés adta (ált. collegium), amelynek képviselői illetve irányító testületi tagjai voltak sacerdosként. Feltehető tehát, hogy ők is a közjog hatálya alá tartoztak, a többi sacerdosí címet viselő vagy sacerdosként meghatározható pappal együtt, abban az értelemben ahogy Ulpianus fogalmazott a Kr.sz.u. III. század elején (értelmezett fordításban): „A közjog (Publicum ius) az istenekre vonatkozó cselekményeket (in sacris), a papságok viseletét (in sacerdotibus) és a közhivatalok viseletét (et in magistratibus) tartalmazza (constitit).” [D. 1.1.1.2]. A vázolt gondolatmenet illusztrálja, hogy a tartományi papság principatuskori papi és személyi jogállása a források alapján vizsgálható téma, főleg összevetésben a Róma városi és a birodalmi érvényű adatokkal. Alapvető feltétele viszont a teljes forrásanyag összegyűjtése és elemzése. Ilyen gyűjtéssel jelenleg csak négy principatuskori tartományra vonatkozólag rendelkezik a kutatás. Feltehető, hogy a papságra és a papokra vonatkozó források maradéktalan összegzésével hozzávetőlegesen vázolható egy általános „ius sacerdotum” tartalma is.

* * *

A TERMÉSZETTÖRVÉNY ÉS A KÖZJÓ

TURGONYI ZOLTÁN

Írásunkban a klasszikus értelemben vett természettörvény (természetes erkölcsi törvény, *lex naturalis moralis*) lehetősége mellett kívánunk érvelni. Maritain egy gondolatát felhasználva rámutatunk, hogy a kultúrák látszólagos sokfélesége nem zárja ki egy az emberi természetnek legjobban megfelelő egyetemes érvényű normarendszer létezését, s elkerülhető a relativizmus csapdája. Azt is nyomatékosan hangsúlyozzuk, hogy az erkölcs, szemben a mai közfelfogással, nem csupán az *egyének* közötti konfliktusok lehetőségét hivatott csökkenteni, hanem a *közjót* is biztosítania kell. Értelmezésünkben a *közjó* nem az *egyének* javának vagy érdekének összegződése, hanem *azon külső, az egyes egyéneket túlélő feltételek együttese, amelyek a társadalom tartós fennállását egyáltalán lehetővé teszik, s amelyek nélkül valódi emberi életet élő egyének sem lehetségesek*. A közjó biztosításának három összetevője van: a népesség újratermelése, a kultúrának – mint (szellemi és fizikai) tárgyasulások összességének – fenntartása és gazdagítása, valamint a természeti feltételek (nyersanyagok, energiaforrások, megfelelő ökológiai viszonyok) megőrzése. E közjó következtes szolgáltatása viszont paradigmaváltást tesz szükségessé a nyugati közgondolkodásban: annak belátását, hogy a kötelességek elsődlegesen a jogokhoz képest. E belátással együtt jár a perfekcionizmus létjogosultságának elismerése. Röviden kitérünk arra is, miért nem teszi lehetetlenné az értékeknek a tényekből való levezethetlensége (másképpen szólva a „van-legyen” probléma) a természettörvény megfogalmazását.

* * *

A KÖVETELHETŐSÉG, MINT A KÖTELMEK JOGI MINŐSÉGÉT MEGHATÁROZÓ TÉTEL

CARIDAD VELARDE

A jog kötelező mivoltáról szóló kérdés a jogfilozófia egyik leginkább vitatható témái közé tartozik. A jogot két különböző oldalról: egyrészt annak normatív, másrészt pedig kötelező jellege felől lehet megközelíteni. Ennek segítségével a jogi kötelmeket el lehet határolni más, pl. erkölcsi, vagy vallási kötelmektől. Jelen munka alap gondolata az, hogy a kötelmek tekintetében a fő megkülönböztető elem azok követelhetősége. Az etikai normák kötelező ereje abból származik, hogy azok az értelem által felállított szabályokkal összhangban állnak. A jogi normák kötelező mivolta pedig a szabályok ésszerűségéből ered. Az értelemmel való összhang ezzel kapcsolatban, a jogon belül, de azon kívül is megfogalmazható. A felvetett probléma lényege az, hogy az ésszerűséget belső vagy külső ésszerűségként kell-e felfognunk, valamint az alatt a jogon belüli, vagy azon kívüli ésszerűséget kell-e érteni. A szerző álláspontját elsősorban H. L. A. Hart, Elisabeth Anscombe és Robert Alexy véleményének ütköztetésével fogalmazza meg.

* * *

A TERMÉSZETJOG JOG JELENTŐSÉGE A RÓMAI JOG KIFEJLŐDÉSÉBEN

WOLFGANG WALDSTEIN

A természetjogi gondolkodás, elsősorban Hans Kelsen tételeinek megjelenése miatt, a XIX. század végétől háttérbe szorult. Kelsen, Kant bölceletéből, valamint August Comte pozitívista gondolkodásmódjából merítette gondolatait. A Hans Kelsen által elfogadott ismeretelméleti tézisek Karl Popper és Hans Albert írásiban éltek tovább. Az ókori és középkori gondolkodók azonban ezen elvekkel ellentétben azt vallották, hogy az ember képes a nem materiális valóság felismerésére is, és ily módon jogfilozófiai kiindulópontként az igazságra való törekvést fogalmazták meg. A római jogászok a természetjogban – egy az emberi gondolkodást megelőző – normatív rendet láttak, amelyet az ember értelme révén ismerhet fel. E rend kötelező erővel való felruházottságát elismerték, és döntései meghatározó szerepet játszottak. Munkájukon keresztül a római jogászok a természetjogból fakadó tételes szabályokat a gyakorlat számára is elérhetővé tették. A római jogban a természetjog történeti valóságként jelent meg. A római jogból fakadó természetjog a többségi véleménnyel szemben is iránymutató szerepet tölthet be, amely az élethez való joggal kapcsolatos kérdésekben is nagy aktualitással rendelkezik. Jogrendszerünk természetjogi alapjainak újrafelfedezése nemcsak elméleti jelentőséggel bír, hanem egy emberhez méltó jövő kialakításában is szerepet játszhat.

* * *

DIE GRENZÜBERSCHREITENDE ZUSTELLUNG UND DER SCHUTZ DES BEKLAGTEN (ANTRAGSGEGNERS) IN DER EUROPÄISCHEN UNION

VIKTÓRIA HARSÁGI

Das Zustellungsrecht wurde längere Zeit hindurch nur als „technisches Recht“ in der wissenschaftlichen Diskussion betrachtet. Parallel mit der Vergemeinschaftung des europäischen Zivilverfahrensrechts kam es wieder in den Mittelpunkt des Interesses. Die Zustellungen stehen im Spannungsfeld zwischen der Justizgewährung und dem Recht auf rechtliches Gehör. Besondere Probleme wirft die Zustellung im internationalen Rechtsverkehr auf, die Abhandlung ist eine umfassende Darstellung dieser Probleme.

* * *

THE RIGHT OF REPLY: THE LIMITATION OR THE WIDENING OF PRESS FREEDOM?

ANDRÁS KOLTAY

The right of reply means that if somebody is attacked or defamed in the media—in certain conditions, which can vary from state to state—that person has the right to have his answer published in the same medium where the original statements were published.

So what is the role of the right of reply? It can be justified by two different arguments: first is the more effective or more fitting protection it can provide for the damaged reputation. The second argument for the right of reply is even more powerful. It is concerned with the robust public debate any democratic society should maintain.

The right takes not only the reputational interests, but also the interests of the public into account: the obligation to publish the reply is justified by the need to inform the people on the broadest possible basis and to make diverse sources of information available for them.

The right is inevitably a restriction of the freedom of the press, more specifically of the editor's freedom. The obligation to publish a reply puts a burden on the press in the form of costs and loss of profits, therefore the possibility of such a disadvantage may cause the press to refrain from publishing any controversial statements or opinions, where there can be expected a possible request for reply. The medium is compelled to publish a statement which is not its own, which it does not agree with.

Many commentators think that in the new media environment all argument for access or reply rights will be meaningless, because scarcity will come to an end with new technology and the diversity of opinions could flourish without any limitation. These fairly optimistic views all tend to miss some important points: the sociological problem of the possible fragmentation and segmentation of society caused by the new media technologies; the enormous market advantage of the present media giants

which seems to be distorting the competition; the habits and opportunities of people in gathering information, which naturally focus only on a few—usually the most powerful—actors in the media; and the reputational interests which most effectively could be served in the very same medium where the harmful statements were published.

The media around us is rapidly changing, so its regulation is needed to be reconsidered over and over again, but, even against a strong tendency of liberalisation, the European ‘paradigm’ of free speech will preserve the right of reply in some form—at least in broadcasting and the press. In the balancing process—as opposed to the US system—the rights of the community may sometimes prevail over the individuals’ rights.

* * *

THE INTERINSTITUTIONAL AGREEMENT IN THE BUDGETARY SYSTEM OF THE EUROPEAN UNION

ZSOLT HALÁSZ

The budgetary procedure of the European Union is—from many sights—analogue by its nature to the budgetary procedures of the state budgets. However in some essential issues it differs from them.

The budgetary procedure can be examined differently depending on what we count in the concept of the budgetary procedure. This concept can be interpreted scantily: to examine only the budget-making procedure of the budgetary authorities. The the case of the budgetary system of the European Union, this interpretation cannot disclose whole picture.

Since 1988, the financial perspective incorporated in the Interinstitutional Agreement of the European Parliament, the Council and the European Commission plays essential rule in the budget-making process. The content as well as the adoption of the Interinstitutional Agreement raise some fundamental questions concerning not only the budgetary procedure, but the whole budgetary system of the European Union.

This essay aims to set up this questions, and to find the answers for them as well.

* * *

IRREGULAR REVIEW ABOUT ANDRÁS SAJÓ’S CONSTITUTIONALISM IN THE CIVIL LAW

ZOLTÁN NAVRATYIL

The authors of the book wish to present, how the constitution shows up in the civil law, in how much are the rules of the civil law in accordance with the requirements of the constitution. The authors look for the answer for the questions like what is the interaction between the conceptual and dogmatic culture of the constitutional law and the civil law? Where can be withdrawn the constitutional border of contract freedom? Is the constitution applicable directly or indirectly in the civil law relations? Who may

interpret the constitution, and in how much may the civil courts use it? May the civil court refer to the constitution in connection with the civil case before it and how? Who do the fundamental rights oblige? Who may not violate the individual's fundamental rights?

From the reviewed book can be related that on this area it is specifically stopgap work, all of the topics coming forward in the essays are thought-provoking, and also I wished—with a certain amount of bypasses—to contribute to this. Neither the processes happening in international dimension, nor the challenges of the Hungarian constitutional law do not let untouched the area of the civil law, but considering the changes—as I tried to indicate—there is a lot of labyrinth, that justified to avoid. Especially visible is that the result are considerable among the single questions of the constitutional property protection, but nearly disorientation is sensible in case of bringing the requirement of the equal opportunity to the civil law, and in connection with the horizontal effect of the fundamental rights. Both the civil law and the constitutional law has its own dogmatic toolbar with well evolved abstractions, and it is not reasonable to mix them by fits and starts. This does not mean a full isolation naturally, merely that what the civil law—inside his own area independently with its own devices—is able to solve, there is not justified to deploy directly the armament of the constitutional law, it is sufficient, if these ensure the constitutionalism of the civil law in the background.

* * *

CHANGES IN LIABILITY CONCERNING MEDICAL NEGLIGENCE CASES IN BRITISH TORT LAW

ÁGNES SZEIDL

The present study focuses on the changes in the British court practice concerning medical negligence cases in the past fifty years. It describes those areas of medical negligence which are still somewhat unsettled and therefore subject to substantial controversy.

Medical negligence cases are of high relevance at present, since the British Parliament passed the NHS Redress Act 2006 on clinical negligence litigation and patient redress in 2006 which is expected to be implemented and put into operation in 2008. The Act aims to provide a low cost, quick and just redress scheme.

First, a brief description is provided pertaining to elements which make up a successful medical negligence claim.

Secondly, three of the most controversial areas of medical negligence—duty to disclose medical risks, loss of chance, wrongful conception and wrongful birth—are discussed. Finally, an overview is presented of the new NHS Redress Act, concentrating on its accomplishments and deficiencies.

